

ULRICH WOLLNER:
Prolegomena k Platónovmu dialógu *Gorgias*
Banská Bystrica: Belianum 2017, 73 s.

Publikácia *Prolegomena k Platónovmu dialógu Gorgias* predstavuje nový a originálny príspevok do diskusie o Platónovom dialógu *Gorgias*. Autor sa problematike venuje už dlhší čas¹ a predkladaný titul možno hodnotiť ako výsledok jeho dlhodobého záujmu a výskumu v danej oblasti.

Z istého uhla pohľadu by sme mohli Wollnerovu prácu charakterizovať aj z hľadiska filozoficko-hermeneutického. Dialóg *Gorgias* patrí k historicky najpopulárnejším a najčítanejším Platónovým dialógom. Zasahuje nielen do oblastí politickej filozofie a etiky, ale aj rétoriky, estetiky, epistemológie, či dokonca mýtu a eschatológie. Nazdávame sa, že na Wollnerovej publikácii treba vyzdvihnúť najmä jej zámer, ktorým je poskytnúť čitateľom predporozumenie filozofickým témam prítomným v Platónovom dialógu *Gorgias*.

V prvej kapitole (s. 6 – 14) sa pertraktuje problematika datovania vzniku dialógu. Na jednej strane môžeme uvažovať o tom, kedy Platónov dialóg *Gorgias* vznikol – toto je problém absolútnej chronológie, ktorá sa usiluje nájsť konkrétny dátum vzniku dialógu. Autor upozorňuje, že „stanoviť rozmedzie rokov, v ktorých mal Platón napísať *Gorgias*, je nesmierne náročné“ (s. 8). Na základe konsenzu moderných interpretátorov môžeme s istou dávkou pravdepodobnosti určiť toto rozmedzie do obdobia 390 – 380 pred Kristom. Dialóg tak zrkadlí Platónove skúsenosti na Sicílii a predstavuje aj „kritickú reakciu na Isokrata“ (s. 10) a jeho chápanie filozofie. Na druhej strane veľká časť prvej kapitoly sa venuje relatívnej chronológii Platónovho *Gorgia*, teda problematike toho, či bol *Gorgias* spísaný skôr alebo neskôr ako iné dialógy a aký má vzťah k iným dialógom v rámci celého platónskeho korpusu. V tejto otázke Wollner upozorňuje na viaceré možnosti, ku ktorým dospeli moderní bádatelia: *Gorgias* môže predstavovať jeden z prvých dialógov, ktoré kedy Platón spísal (Kahn), aj keď je asi pravdepodobnejšie, že ide o takzvaný dialóg z tranzitívnej skupiny, teda z prechodnej skupiny medzi ranými (aporetickými) a strednými (dogmatickými) dialógmi, kam patria diela Menon a Faidon (Klosko). Autor ďalej analyzuje názory viacerých popredných odborníkov, akými sú Guthrie, Thesleff, Vlastos atď. Aby sme si vedeli vytvoriť predstavu o autorovej erudícii, tak len na okraj uvedieme, že v prvej kapitole cituje Wollner až štyridsaťjeden titulov od tridsiatich štyroch zahraničných autorov.

Druhá kapitola (s. 15 – 18) sa venuje zaujímavej otázke dramaturgie

¹ Porov. napr. Wollner 2008 a 2010.

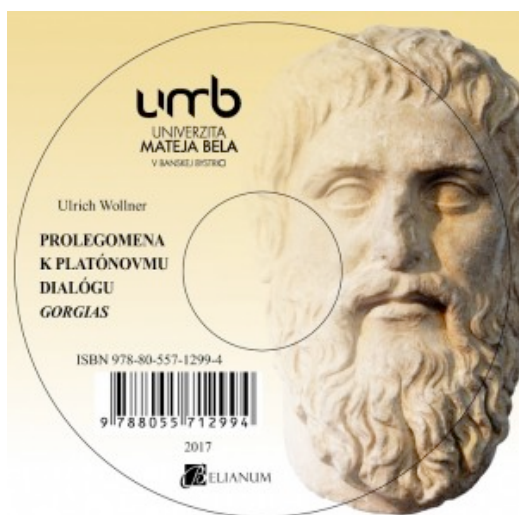
Platónovho *Gorgia*. Wollner pred čitateľom odhaľuje možné psychologické rozpoloženie Platóna ako autora textu, ktorý v *Gorgiovi* vyjadruje spomienku na nespravodlivé odsúdenie Sokrata. *Gorgias* svojou štruktúrou pripomína Euripidovu tragédiu *Antiope* a môže predstavovať akúsi druhú verziu Sokratovej obhajoby, ktorou Platón reaguje na kritický pamflet Polykratovho diela *Obžaloba Sokrata* (s. 15 – 16). Dialóg sa odohráva v období peloponézskej vojny, s ktorou je „blízko spojený“ (s. 17). Autor ďalej venuje pozornosť popisu publika a priestorov, v ktorých sa dialóg má odohrávať (s. 17 – 18). Plasticky rekonštruuje málo známe aspekty sociálneho života filozofov a sofistov v klasickom období.

Tretia kapitola (s. 19 – 21) sa zaoberá štruktúrou dialógu. V platónskych štúdiách je štrukturalizácia Platónových dialógov obľúbenou disciplínou, pretože v nejednom prípade sa v dialógoch dá určiť nielen matematická, ale aj tematická symetria. Wollner opäť uvádza celú paletu názorov moderných bádateľov, ktorí poukazujú na rôzne možné čítania dialógu. Na jednej strane upozorňuje na autorov (Jaeger, Kastely, Doyle, Liebersohn), ktorí dialóg rozdeľujú na tri etapy podľa troch rétorov a ich rečí. Tie symbolizujú tri stupne polemiky medzi rétorikou a filozofiou, ktoré sa „stupňujú svojou dĺžkou a intenzitou“ a vytvárajú tak dynamickú, no jednotnú argumentačnú štruktúru dialógu (s. 19 – 20). Na druhej strane upozorňuje na názory Tarranta a Thesleffa, podľa ktorých dialóg obsahuje viaceré ruptúry a nie je až taký jednotný. Zdá sa, že celý rozhovor s Kalliklom bol dopísaný až oveľa neskôr (s. 21).

Kapitola s názvom *Postavy* je najobširnejšia z celej monografie (s. 22 – 52). Autor v nej detailne popisuje všetky postavy dialógu: Sokrata a jeho priateľa Chairefóna (s. 22 – 32), *Gorgia* a jeho žiakov Pola a Kallikla (s. 32 – 52). Postava Sokrata v *Gorgiovi* nadobúda novú, pre väčšinu platónskych dialógov netypickú črtu: je ňou Sokratova neschopnosť presvedčiť spoludiskutujúcich, najmä Kallikla. Sokrates v závere dialógu prechádza k dlhým monologickým predslovom, uchýľuje sa k rozprávaniu eschatologického mýtu a neúspešne apeluje na svojho partnera v diskusii, aby sa s ním ďalej rozprával (s. 28). Postava Chairefóna je mimoriadne zaujímavá, pretože *Gorgias* predstavuje ojedinelé miesto v platónskych dialógoch, kde Chairefón aktívne vystupuje a kde sa zúčastňuje diskusie. Chairefón sa ukazuje ako horlivý Sokratov stúpenec, ktorý je schopný viesť sokratovský dialóg s *Gorgiom*. Wollner upriamuje pozornosť najmä na to, že Chairefón tvorí v dialógu akýsi „stredný článok“ medzi Sokratom a *Gorgiom* – je sprostredkovateľom celej diskusie a stretnutia (s. 32). Pri postave *Gorgia* dochádza Wollner k vlastnému záveru, že by sme túto postavu nemali podceňovať. Platón ho totiž vykresľuje ako naivného a tak trochu prostého dialektika, ktorý si protirečí, no ani o tom nevie. Toto je podľa Wollnera spôsobené vonkajšími, teda „dramatickými“ okolnosťami, keď *Gorgias* nemôže pred aténskym aristokratickým publikom pripustiť, že dobro a zlo nepatria do predmetu rétorického umenia (s. 37). Polos a Kallikles sú postavy s jasným negatívnym podtónom. Sú to *Gorgiovi* žiaci a z ich rečí možno vyčítať sebavedomie, pýchu a pohrdanie. Na rozdiel od staručkého *Gorgia* sa k Sokratovi nesprávajú úctivo, ale naopak, chcú ho za každú cenu znemožniť, dokonca medzi

nimi ustavične hrozí hádka a konflikt. Tento odmietavý postoj voči Sokratovi si zachovávajú až do konca dialógu. Polos tak predstavuje „jasný príklad toho, aké môžu byť konzekvencie rétorického vzdelania“ (s. 42), zatiaľ čo Kallikles sa postupne premieňa na „odlúčeného cynického pozorovateľa, ktorý necháva Sokrata hovoriť, čo chce“ (s. 52).

V piatej kapitole (s. 53 – 56) sa autor zamýšľa nad otázkou, či dialóg *Gorgias* obsahuje len jednu hlavnú tému, alebo obsahuje viacero „kardinálnych“ tém. Po zhrnutí diskusií moderných bádateľov formuluje vlastný názor a argumentuje v prospech toho, že dialóg obsahuje viacero kardinálnych tém. Sú nimi „problém rétoriky; problém spravodlivosti; otázka, či je lepšie páchať nespravodlivosť, alebo ju trpieť; nadradenie filozofického života nad životom politickým; otázka starostlivosti o seba“ (s. 56).

Z celkového hľadiska predstavuje Wollnerova monografia štandardný príklad súčasného trendu v oblasti interpretačných zásad antických filozofických štúdií: prvý krok tkvie v čo možno najkomplexnejšej analýze interpretačnej literatúry, druhý v schopnosti kriticky zhodnotiť názory moderných bádateľov a formulovať vlastné postoje a hypotézy. Po podrobnom prečítaní môžeme skonštatovať, že autor tieto ciele splnil. Práca je prehľadná, až na dve výnimky (s. 21 a 49) neobsahuje žiadne stylistické či gramatické chyby a nepresnosti. Výhodou je tiež skutočnosť, že

publikácia vyšla elektronicky a je dostupná na CD nosiči. Jediným nedostatkom recenzovaného titulu je podľa nás jeho obmedzený rozsah, ktorý autorovi neumožňuje detailnejšie rozobrať niektoré zaujímavé témy a problémy, ale ani postoje niektorých interpretátorov.

Na záver si dovoľíme pridať ešte jednu poznámku. Prolegomena 2 kedysi predstavovali vrcholový žánr nemeckej vedy o klasickom staroveku (*Altertumswissenschaft*). Slúžili na vymedzenie hlavných interpretačných problémov, ktoré súvisia s dielami klasických autorov, a zároveň poskytovali prehľad názorov význačných bádateľov k danej problematike. Veríme, že Wollnerov titul nezostane len osamoteným exemplárom, ale stane sa základom a vzorom pre

² Doslovne preložené „to, čo sa hovorí pred“. Voľnejšie by sme mohli výraz preložiť aj ako „veci, ktoré je potrebné povedať pred štúdiom nejakého diela alebo spisu“.

Prolegomena k ďalším Pla-tónovým dialógom, ktoré budú odhaľovať hĺbku a nadčasovosť odkazu tohto veľkého filozofa.

František Škvrnda

Literatúra

- WOLLNER, U. (2008): Platónov Sokrates o poézii a rétorike v dielach Ión a Gorgias. *Filozofia*, 63 (1), 18 – 27.
- WOLLNER, U. (2010): Starosť o seba v Platónovom dialógu *Gorgias*. *Filozofia*, 65 (3), 227 – 238.

František Škvrnda ml.
Katedra medzinárodných politických vzťahov
Fakulta medzinárodných vzťahov
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta 1
852 35 Bratislava 5
Slovenská republika
e-mail: frantisek.skvrnda2@euba.sk